

DANSK SOCIALPOLITIK

1708 - 2006

Viggo Jonassen

DANSK SOCIALPOLITIK

Menneske, økonomi, samfund -
og socialt arbejde

1708 - 2006

Den Sociale Højskole i Aarhus

Viggo Jonassen

DANSK SOCIALPOLITIK 1708-2006

9. udgave, 1. oplag

Udgivet af Den Sociale Højskole i Århus, 2006
Elektronisk udgave marts 2006

ISBN: 87-85200-40-9 Dansk Socialpolitik 1708-2002

ISBN: 87-85200-48-4 Dansk Socialpolitik 1708-2006

Gengivelse tilladt med angivelse af kilde.

2006 udgaven er lig med 2002 udgaven, med et tilføjet kapitel 9 og med ajourført indholdsfortegnelse m.v., kronologisk oversigt, litteraturliste og stikordsliste (kan downloades fra www.dsh-aa.dk)

2002 udgaven samt et trykt tillæg, der indeholder kapitel 9, oversigt over alle sociale økonomiske ydelser, og den kronologiske oversigt 2002-2006

kan bestilles ved henvendelse til:

Den Sociale Højskole i Århus
Nobelparken, Jens Chr. Skousvej 2
8000 Århus C

Telefon +45 86 27 66 22

Telefax +45 87 36 96 70

dshaa@dsh-aa.dk

Billeder i bogen med angiven ophavsmand er/kan være copyright-beskyttet.
Såfremt de ønskes gengivet, må der ske henvendelse til Copy-Dan

INDHOLD - FORKORTELSER - FORLIG	III
0 FORORD	XIII
1. INDLEDNING	1
2. VELFÆRDSSTAT, SOCIALPOLITIK, SOCIALT ARBEJDE	5
2.1 Samfund: normalitet - afvigelse	5
2.2 Velfærd	7
2.2.1 Velfærd: den enkeltes livsforløb. Personlig velfærd I	8
2.2.2 Velfærd: arbejde => værdi => købekraft => personlig velfærd II	9
2.3 Samfund: produktion, fordeling, lighed/ulighed - rigdom/fattigdom	11
2.4 Stat: kollektiv velfærd - individuel velfærd. Velfærdsstat I	12
2.5 Velfærdsstat II: hvem varetager velfærdsfunktionerne?	15
2.5.1 Forsørgelsestrekanten	15
2.5.2 Forsørgelsesfirkanten I	16
2.5.3 Forsørgelsesfirkanten II	16
2.6 Velfærdsstat III: etik og politik bag ordninger. Socialt arbejdes etik	20
2.7 Mere om Arbejdet som socialpolitisk norm: pligt eller frihed?	24
2.8 Mere om selvstændighed og frihed som socialpolitisk norm	28
2.9 Socialt arbejde og social kontrol	29
2.10 Modsætninger i og om velfærdsstaten	31
2.10.1 Uenighed mellem grupper om, hvilke normer der bør gælde	32
2.10.1 Uenighed om, hvem der er medlemmer af velfærdssamfundet	33
2.10.3 Subkulturer	34
2.10.4 Hurtigere og større produktion - flere tabere	36
2.11 Typer af velfærdsstater	37
3 1500-1700 LANDBRUGSSAMFUND MED MARGINAL HANDEL - en kort oversigt	39
4 1700-1870 DEN NYE BONDE: LANDBRUGSKAPITALIST TILTAGENDE ARBEJDSDELING	43
4.1 Befolkningsstruktur og organisation	43
4.1.1 Befolkningens størrelse og geografiske og faglige fordeling	43
4.1.2 Uddannelse og social organisation	45

4.2	Produktionens omfang og distribution, på baggrund af ændringer i teknologi, ejendomsforhold, arbejdsdeling og uddannelse	48
4.2.1	Teknologiændring: omdrift, gødskning, jordbehandling	48
4.2.2	Fra fæste til selveje - udskiftning	49
4.2.3	Fra husøkonomi til markedsøkonomi	52
4.2.4	Sammenfatning: tilsyneladende erhvervsstabilitet - underliggende strukturændringer	53
4.3	1700-1870 De sociale problemer	55
4.3.1	1700-1800 Et relativt stabilt samfund	55
4.3.2	1800-1870 Erhvervsstrukturændringer, øget levealder. Netværksopløsning	56
4.4	1700-1870 Sociale institutioner	58
4.4.1	1700-1799 Fattigvæsenet under betleriforordningen af 1708	58
4.4.2	1799- og 1803 lovgivning, den 1. socialreform: "Nyere målsætninger" for fattigvæsenet	59
4.4.3	1803-1870 Socialpolitik under skatteyderindflydelse	64
4.4.3.1	Fattigvæsenet - de fattiges kasse	64
4.4.3.2	Arbejdshus og fattiggård	69
4.4.4	Fattigvæsenets bestyrelse og finansiering	73
4.4.5	Ordninger uden for det almindelige fattigvæsen	75
4.4.6	1700-1870 sammenfatning	77
5	1870-1945 FRA LANDBRUGSAMFUND TIL INDUSTRI-SAMFUND	80
5.1	1870-1945 Befolknings- og erhvervsudvikling, lidt om organisationsudvikling	80
5.1.1	1870-1914 Levetidsforlængelse. Uddannelsesvækst. Organisationerne grundlægges	80
5.1.2	1914-1945 Afsvækket befolkningsvækst. Arbejderpartidominans	84
5.2	1870-1945 Produktionsudvikling, på baggrund af ændringer i teknologi, ejendomsforhold og arbejdsdeling	85
5.2.1	1870-1914 Kriser og højkonjunktur. Industrialismens gennembrud. Handelskapitalen som motor.	85
5.2.2	1914-1945 Krige, svindende konjunkturer. Verdenskrise. Konsolidering. Bysamfundet	90
5.3	1870-1945 Sociale problemer	94
5.3.1	1870-1914 Arbejderproblemet. Børneproblemet. Pauperismen	94
5.3.2	1914-1945 Sociale problemer. Urbanisering, faldende fødselstal	97
5.4	1870-1945 Sociale institutioner	98
5.4.1	1870-1914 Fattighjælp. Syge- og arbejdsløshedskasser. Velgørende foreninger. Fattiggårde. Den 2. socialreform.	98
5.4.1	1914-1945 Socialpolitiske tiltag og institutioner	109

5.5	SAMMENFATNING	116
5.5.1	1870-1914	116
5.5.2	1914-1945	117
6	1945-1980 FRA INDUSTRIISAMFUND TIL SERVICE-SAMFUND	119
6.1	Befolknings-, erhvervs- og uddannelsesudvikling	119
6.2	Produktionsudvikling. Den 2. industrielle revolution og den offentlige sektors vækst	124
6.3	Sociale problemer: voksende sårbarhed, tiltagende udstødning	130
6.4	1945-1980 Sociale institutioner	137
6.4.0	Solidaritetsprincippet slår igennem. Ordningerne vokser. Kommunalreform og den 4. socialreform.	137
6.4.1	Ydelsesområderne:	
6.4.1.1	Ældre- og invalideforsørgelse og -omsorg	148
6.4.1.2	Arbejdsløshedsforsikring, arbejdsformidling, ledighedsbekæmpelse	153
6.4.1.3	Sygedagpenge, syge(for)sikring m.v.	155
6.4.1.4	Kontanthjælp efter Lov om Offentlig Forsorg og efter Lov om Social Bistand	156
6.4.1.5	Institutionsydelse, service efter Forsorgslov 1945-1976 og Bistandslov 1976-1980. Børn- og unge institutioner. Mødrehjælp. Erhvervshæmmede, handicappede, plejetrængende og andre.	157
6.4.1.6	Børnetilskud, børnebidrag	161
6.4.2	Socialreformens styringssystem: organer, informationssystem, godkendelse, normer, planer, refusion, maksimumsgrænser, ankesystem. Betalingsregler.	162
6.4.5	1945-1980: afsluttende bemærkninger: højkonjunktur, vildvækst, reformbehov. Socialreformen. Kritikken af socialreformen, og kritikken, der udeblev	165
7	1980-1990 OPGØRET MED SOLIDARIETSPRINCIPPET SOCIALPOLITIKKEN I DEN ØKONOMISKE KRISE.	171
7.1	Befolknings-, uddannelses- og erhvervsudvikling.	171
7.2	Produktionsudviklingen: de 'klemte' kapitalister. Fra lavvækst med ledighed via opsving med ledighed til lavvækst med større ledighed.	175
7.3	Sociale problemer 1980-1990	183
7.4	Sociale institutioner og ydelser. Sociallovgivning i skyggen af krise og backlash.	189
7.4.0.1	Institutions- og ydelsesudviklingen	189
7.4.0.2	Hovedlinier i sociallov-ændringerne 1980-1990	192
7.4.1	Ydelsesområderne	196

7.4.1.1	Ældre- og invalideforsørgelse og -omsorg 1980-1990	196
7.4.1.2	Arbejdsløshedsforsikring, arbejdsformidling, ledigheds- bekæmpelse, arbejdsskadeforsikring	202
7.4.1.3	Syge- og barseldagpenge, sygesikring	207
7.4.1.4	1980-1990 Forsørgelsesydelse inden for bistandslovområdet. Opgøret med solidaritetsprincippet.	209
7.4.1.5	1980-1990 Institutionsudviklingen inden for bistandslov- og administrationsområderne	214
7.4.1.6	Børnetilskudsområdet 1980-1990	218
7.4.2	Styring og finansiering. Forsøgsvirksomhed, puljer m.v.	219
8	1990-2000 SOCIALPOLITISK RÅDVILDHED. LIBERALISMENS FREMMARCH	223
8.1	Befolknings-, uddannelses- og erhvervsudvikling	223
8.2	Produktionsudvikling: lavvækst. Faldende og siden stigende beskæftigelse i privat sektor. Stagnerende beskæftigelse i den offentlige sektor.	226
8.3	1990-2000 Sociale problemer: ledighed, udstødning. De store udgifter. 'Afhængighedsskabelse' og 'markedsforstyrrelser'	233
8.4	Sociale institutioner og ydelser: 'AKTIV' eller 'workfare'- ideologien. 'pakker', kampagner, forsøg. Nyliberalismen	237
8.4.0	Diskussionstemaer, institutions- og ydelsesudvikling	237
8.4.1	Ydelsesområderne	248
8.4.1.1	Ældre- og invalideforsørgelse og -omsorg	248
8.4.1.2	Arbejdsløshedsforsikring, arbejdsformidling, aktivering, arbejdsskadeforsikring.	257
8.4.1.3	Syge- og barseldagpenge, sygesikring, sygebehandling	261
8.4.1.4	Bistandslovområdet 1990-1998. Ydelser, institutioner, administra- tion. Forlængelse af 'ungdommen', pligt-aktivering. Loven opdeles	262
8.4.1.5	Institutions- og ydelsesudviklingen	265
8.4.1.6	Børnetilskuds- og børnefamilieydelsesområdet 1990-1998	270
8.4.2	Styring og finansiering	271
8.5	Neo-Liberalismens fremmarch - socialpolitisk perspektivering	272
9	2000-2004 NEO-LIBERALISMENS KONSOLIDERING. MARKEDSGØRELSE	277
9.1	Befolknings-, uddannelses-, erhvervs- og organisations- udvikling	277
9.2	Produktionsudvikling 2000-2003: Stagnation. Beskæftigelse: faldende i den private sektor. Offentlig sektor: konstant	281

9.3	2000-2004: Sociale problemer: ledighed, udstødning. De store udgifter. 'Afhængighedsskabelse' og 'markedsforstyrrelse'. 'De fremmede' som socialt problem.	287
9.4	Sociale institutioner og ydelser: 'Aktiv'-ideologien, 'pakker', 'kampagner', 'forsøg'. Neo-liberalismen: 'eget ansvar'. Struktur- og især kommunalreformen.	292
9.4.0	Diskussionstemaer, institutions- og ydelsesudvikling Strukturreform - kommunalreform - socialreform	292 297
9.4.1	Ydelsesområderne	300
9.4.1.1	Ældre- og invalideforsørgelse- og -omsorg	300
9.4.1.2	Arbejdsløshedsforsikring, arbejdsformidling, aktivering, arbejdsskadeforsikring.	307
9.4.1.3	Syge- og barseldagpenge, sygesikring, sygebehandling	309
9.4.1.4	'Bistandslovområdet' 2000-2006: Retssikkerhedslov (LRA), Servicelov (LSS) og Aktivlov (LAS), Integrationslov (INT).: ydelser, institutioner, administration. Perspektiver, hovedmotiver, problemer. Lovudvikling	310
9.4.1.5	Institutions- og ydelsesudviklingen	310
9.4.1.6	Børnetilskuds- og familieydelsesudområdet	316
9.4.2	Styring og finansiering	317
9.5	Neo-liberalismens konsolidering i dansk socialpolitik	318
9.6	EU og dansk socialpolitik - problemer og perspektiver kap. 9 stikord, forkortelser, litt.	320 323

BILAG

Sociale udgifter	325
Aftægtskontrakt	326
Socialpolitiske filtre - notat	330
Historiske oversigter	340
Kronologisk oversigt 1968-1998 i 6 spalter	344
Politiske begivenheder - børnetilskudslovgivning - arbejdsløshedsforsikring, ledighedsbekæmpelse, aktivering m.v. - sygedagpenge- og sygesikringslovgivning - bistandslovområdet - pension m.v.	
Stikordsliste - index	429
Litteraturliste	441

TABELLER OG FIGURER

Kap. 2

Tabel 2.1	Offentlige udgifter til overførselsindkomster og kollektivt konsum i Norden og EU-lande samt Japan og USA i 2000. % af BNP	19
Figur 2.1	Livsbuen: mandens aldre	7
Figur 2.2	Livsbuen: Kvindens aldre	8
Figur 2.3	Forsørgelsestrekanten	15
Figur 2.4	Forsørgelsesfirkanten I	16
Figur 2.5	Forsørgelsesfirkanten II	17
Figur 2.6	Forsørgelsesfirkanten II	27

Kap. 3 1500-1700

Tabel 3.1	Kongeriget Danmarks (excl. Skåne) Befolkning 1645	39
-----------	---	----

Kap. 4 1700-1870

Tabel 4.1	Danmarks befolkning, hovedområder 1700-1870	44
Tabel 4.2	Danmarks befolkning, erhverv 1787-1870	44
Tabel 4.3	Bruttofaktorindkomst i de enkelte erhverv 1835-1860	54
Tabel 4.4	Vækstrater totalt og i hovederhvervsgrupper –1876	54
Figur 4.1	Kongeriget Danmarks folketal 1700-1870	43
Figur 4.2	Rytterskolen i Hørning ved Århus	46
Figur 4.3	Hjulplø, svingplø	49
Figur 4.4.a	Aarslev by, Slagelse Herred 1768. Trevangsbrug	50
Figur 4.4.c	Aarslev by, Slagelse Herred 1786. Kobbølbrug	51
Figur 4.4.c	Aarslev by, Slagelse Herred 1795. Udskiftet	51
Figur 4.5	Fattighuset i Norring Hinnerup kommune 1813	63
Figur 4.6	Svendborg fattiggård 1872/1890	72

Kap. 5 1870-1945

Tabel 5.1	Danmarks folketal og erhvervsfordeling 1870-1992	81
Tabel 5.2	Erhvervshovedgruppernes vækstrater 1869-1914	89
Tabel 5.3	Produktionsudvikling, landbrug, industri 1914-1920	90
Tabel 5.4	Produktionsudv. landbrug, industri, byg. 1920-1929	91
Tabel 5.5	Samme 1919-1939	92
Tabel 5.6	Arbejderfamiliens udgiftsfordeling 1897-1939	93
Figur 5.1	Andelsmejeriet, mælkecentrifugen	86
Figur 5.2	Jernbanenettet på Fyn 1916	87
Figur 5.3	Verdenshandelens kontraktion 1929-1933 mill. doll.	92
Figur 5.4	Børneproblemet	96

Kap. 6 1945-1980

Tabel 6.1	Befolkningens bevægelser 1931-1980	120
Tabel 6.2	Befolknings aldersfordeling 1950-1980	122
Tabel 6.3	Personer i arbejdsstyrken 1950-1981	122
Tabel 6.4	Landbrugs- og industriproduktion og produktivitet, index	124
Tabel 6.5	Nogle af økonomisk politiks hovedmål 1949-1980	126
Tabel 6.6	Produktion, beskæftigelse og ledighed 1971-1980	127
Tabel 6.7	Den private sektor. Funktionel indkomstfordeling 1971-1980	128
Tabel 6.8	Forsyningsbalancen 1971-1980	128
Tabel 6.9	Antal pensionister, efterlønsmodtagere, ledige, ledighedsberørte .. 1972-1980	145
Tabel 6.10	Antal pladser og personale i sociale institutioner 1972-1980	147
Figur 6.1	Skolesystemer 1814-1974	121
Figur 6.2	Tildeling af invalide- og førtidspensioner 1966-1991	133
Figur 6.3	Udstødningshjulet	134-35
Figur 6.4	1970'ernes omlægning af de offentlige opgavers ledelse, fordeling og finansiering	141
Figur 6.5	En enklere vej til bistand	144

Kap. 7 1980-1990

Tabel 7.1	Befolkningens bevægelser	171
Tabel 7.2	Befolkningsudvikling, prognose	172
Tabel 7.3	Befolkning, arbejdsstyrke, erhvervsfrekvens og beskæftigelse	172
Tabel 7.4	Produktions-, beskæftigelses- og ledighedstal, samt vækststal	177
Tabel 7.5	Økonomisk politiks hovedmål, indikatorer	178
Tabel 7.6	Funktionel indkomstfordeling, privat sektor	179
Tabel 7.7	Forsyningsbalancen m.v.	180
Tabel 7.8	Statsregnskab m.v.	181
Tabel 7.9	Pensionister, efterlønsmodtagere, ledige	185
Tabel 7.10	Antal pladser og personale i sociale institutioner	190
Tabel 7.11	Langtidsledige i jobtilbud	204
Tabel 7.12	Lære- og praktikpladser, ordinære, ekstraordinære'	204
Tabel 7.13	Kontanthjælp, underkategorier	210
Figur 7.1	Lønkonkurrenceevne – indenlandske lønomkostninger pr. arbejdstime og pr. produceret enhed 1970-1988	178
Figur 7.2	Tildelingskriterier for pension efter 1.1.1985	197
Figur 7.3	Pensionstypernes bestanddele og regulering 1990	199
Figur 7.4	Ledighedsforløb – foranstaltninger (ult. 1990)	205
Figur 7.5	Socialkontoret arbejder med dagpengeløftet. 1981	213

Kap. 8 1990-2000

Tabel 8.1	Befolkningens bevægelser	223
Tabel 8.2	Befolkningsudvikling, prognose	224
Tabel 8.3	Befolkning, arbejdsstyrke, erhvervsfrekvens og beskæftigelse	224
Tabel 8.4	Produktions-, beskæftigelses og ledighedstal, samt vækststal	227

Tabel 8.5	Økonomisk politiks hovedmål, indikatorer	228
Tabel 8.6	Funktionel indkomstfordeling, privat sektor	228
Tabel 8.7	Forsyningsbalancen m.v.	230
Tabel 8.8	Statsregnskab m.v.	231
Tabel 8.9	Pensionister, efterlønsmodtagere, ledige	252
Tabel 8.10	Antal pladser og personale i sociale institutioner	256
Tabel 8.11	Deltagere i nogle arbejdsmarkedsforanstaltninger	260
Tabel 8.12	Kontanthjælp, underkategorier	265
Figur 8.1	Anders Foghs opgør med forsørgerkulturen	235
Figur 8.2	Socialkommissionen: 'Det arbejdende menneske'	239
Figur 8.3	Socialkommissionen: 'Tungt for de unge'	248
Figur 8.4	Socialkommissionen: Folkepensionsforslag	249
Figur 8.5	Socialpensions tildelingsregler 1994-2000	253
Figur 8.6	Pensionernes bestanddele m.v.	254
Figur 8.7	Bred enighed om løsningerne – få modstandere	274
Figur 8.8	Dansk og europæisk socialpolitik – sammenligning	275
Kap. 9	2000-2004	
Tabel 9.1	Befolkningens bevægelser	277
Tabel 9.2	Befolkningsudvikling, prognose	278
Tabel 9.3	Befolkning, arbejdsstyrke, erhvervsfrekvens og beskæftigelse	278
Tabel 9.4	Produktions-, beskæftigelses og ledighedstal, samt væksttal	281
Tabel 9.5	Økonomisk politiks hovedmål, indikatorer	282
Tabel 9.6	Funktionel indkomstfordeling, privat sektor	282
Tabel 9.7	Forsyningsbalancen m.v.	283
Tabel 9.8	Statsregnskab m.v.	286
Tabel 9.9	Ledige, SDP modtagere, pensionister, efterlønsmodtagere m.fl.	301
Tabel 9.10	Antal pladser og personale i institutioner i den sociale sektor	306
Tabel 9.11	Deltagere i nogle arbejdsmarkedsforanstaltninger	308
Tabel 9.12	Kontanthjælp, underkategorier	313
Tabel 9.13	Handicapområdet - (nogle) daginstitutions- og bo-tilbud	315
Figur 9.1	Valgkæmpere - forskel/lighed	285
Figur 9.2	Problemet - regeringens løsning: "Rejs hjem"!	289
Figur 9.3	Tildelingskriterier for pension 1994-2002, 2003	302
Figur 9.4	Førtidspensionsts indtægt og rådighedsbeløb før / efter 1.1.2003	303
Figur 9.5	De enkelte pensionstypers bestanddele og disses størrelse og regulering	304
Figur 9.6	Regeringens håndsregning til indvandrereren	312

Forkortelser

3F	Fagligt Fælles Forbund	EPL	enkepensionsloven
ABI	lov om aktiv beskæftigelsesindsats	FAFP	forhøjet almindelig førtidspension
AFP	almindelig førtidspension	FFP	førtidig folkepension
ADP	arbejdsløshedsdagpenge	FIE	folke-, invalide- og enkepension
AER	arbejdsgivernes elevrefusion	FIY	fleksydelse
AF	arbejdsformidlingen	ForTils	Forsikringstilsynet
A-kasse	arbejdsløshedskasse	FP	folkepension
ALF	arbejdsløshedsforsikring	FPL	folkepensionsloven
ALL	arbejdsløshedsloven (lov om arbejdsløshedsforsikring og arbejdsformidling)	FT	Folketinget
AMBI	arbejdsmarkedsbidrag	HFP	højeste førtidspension
AML	arbejds miljøloven	HIP	højeste invalidepension
AMN	arbejdsmarkedsnævn	HR	højesteret
AMU	arbejdsmarkedsuddannelser	ICSW	International Council on Social Welfare
APW	Average Production Worker	INT	integrationsloven
ASL	ankestyrelseslov	IP	invalidepension
ATL	arbejdstilbudslov	IPL	invalidepensionsloven
ATP	arbejdsmarkedets tillægspension	IY	invaliditetsydelse
AUD	arbejdsmarkedets uddannelsesfond	JOB	jobtilbudslov (ALL § 97b)
BAL	BeskæftigelsesAnsvarsLov	KA	lov om kommunal aktivering
BFI	bruttofaktorindkomst	KB	kommunal beskæftigelsesindsats
BiL	Bistandsloven	KL	Kommunernes Landsforening
Bkg.	bekendtgørelse	KTO	Kommunale Tjenestemænd og Overenskomstsattes organisation
BNP	bruttonationalprodukt	LAA	lov om aktiv arbejdsmarkedspolitik
BoY	boligyldelse	LAN	Landsarbejdsnævnet
BPOL	BørnePasningsOrlovsLov	LAS	lov om aktiv socialpolitik
BR	Budgetredegørelse	Lbkg	lovbekendtgørelse
BST	bedriftssundhedstjeneste	LD	Lønmodtagernes Dyrtdsfond
BT	børnetilskud	LFP	laveste førtidspension
BTL	børnetilskudslov	LG	Lønmodtagerne Garantifond
B&U	børne- og ungeforsorg ("børneværn")	LIP	laveste invalidepension
BUM	Bestiller- /Udfører Model	LOF	lov om offentlig forsorg
CASA	Center for Alternativ Samfunds Analyse	LRA	lov om retssikkerhed og social administration
cirk.	cirkulære	LSS	lov om social service
DA	Dansk Arbejdsgiverforening	MFP	mellemste førtidspension
DAU	(statens) Drifts-, Anlægs-, Udlånsbudget	MIP	mellemste invalidepension
DAV	Den Alternative Velfærdskommission	MOB	mobilitetsfremmende ydelser
DF	Dansk Flygtningehjælp	MOMS	merværdiafgift
DONG	Dansk Olie og NaturGas	NAP	National Action Plan (for beskæftigelse, mod fattigdom ..)
DP	dagpenge	OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
DP-max.	dagpengemaksimum	PPI	Perspektivplanredegørelse I
DPL	dagpengeloven (lov om dagpenge ved sygdom eller fødsel)	PP II	Perspektivplanredegørelse II
DS	Danmarks Statistik	R&P-nævn	revaliderings- og pensionsnævn
DSF	De Samvirkende Fagforbund	RV	Det radikale Venstre
DSP	den sociale pensionsfond	RVK	Regeringens Velfærds Kommission
DØR	Det økonomiske råd	SASU	Sammenslutningen af Sociale Udvalg
DSØ	Det økonomiske sekretariat		
EF	Europæiske Fællesskaber		
EFG	erhvervsfaglige grunduddannelser		
EMS	europæiske monetære samarbejde		

SDP	sygedagpenge
SDPL	sygedagpengelov
SE	Statistiske Efterretninger
SF	Socialistisk Folkeparti
SFI	Socialforskningsinstituttet
SPFL	social pensionsfondslov
SIL	Socialindkomstloven
SiStyr	Sikringsstyrelsen
SoSL	den sociale styrelseslov
SPL	social pensionslov
SUM	Socialministeriets Udviklings Midler
SUVL	Special Undervisning for Voksne Lov
SySi	Sygesikring
TPL	tjenestemandspensionslov
UKO	Uvildig Konsulent Ordning
UL	ulykkesforsikringslov
UNHCR	United Nations High Commissioner on Refugees
UY	ungdomsydelse (NB 2 betydninger: 1975-86, 1990-)
VISO	Videns- og Specialrådgivnings Organisation

Politiske partier m.v.

A	Socialdemokratiet
B	Det radikale Venstre
C	Det konservative Folkeparti
D	Centrumsdemokraterne (tidligere: Venstre)
E	Danmarks Retsforbund
F	Socialistisk Folkeparti
G	De grønne
K	Danmarks Kommunistiske Parti
M	Centrumsdemokraterne (indtil ..)
N	Folkebevægelsen mod EF
O	Dansk Folkeparti
P	Fælles Kurs
Q	Kristeligt Folkeparti
S	Slesvigsk Parti
T	(ved en del kommunevalg: tvær-socialistiske lister)
U	De Uafhængige
V	Venstre
X	noget man sætter på en stemmeseddel
Y	Venstresocialisterne
Z	Fremskridtspartiet
Ø	Enhedslisten De Rød-Grønne

Forlig - indhold kan ses i kronologisk oversigt.

Aktiveringsforlig	1991
Aktiveringsforlig dobbelt	1992
Arbejdsmarkedsreform	1993, 2002
Augustforlig I	1976
Augustforlig II	1977
bl.a. beskæftigelsesforanstaltninger (L488 m.fl.)	
Augustforlig III	1978
Bededagsforlig	1974
Bistandslov-forlig	1997
Boligforlig	1973
Decemberpakke	1979
Dødepakke	1999
Efterlønsforlig	1998
En ny chance til alle	2005
Februarforlig 1977 - bl.a. beskæftigel- sesforanstaltninger	
Fleksjobforlig	2006
Flere i Arbejde	2002
Forlig, større	1982
u.'kælenavn'	1984x2
trafikpolitikforlig,	1997
økonomiforlig	1997
Førtidspension	1997, 2000, 2001
Julepakken	1985
Kartoffelkur	1986
Kludetæppeforlig	1999
Konkurrenceevneforlig	1987
Majforlig	1980
Martsforlig	1975
Martsforlig	1981
Martspakke	1982
Mini-forlig	1983
Nationalt kompromis	1992
Oktoberforlig	1982
Pinsepakke	1998
Påskepakke	1986
Rio Bravo forlig	1983
Satspuljeforlig	1990
(og hvert år siden)	
Septemberforlig	1975
Skattereform	1993
Strukturreform	2005
Udlændingepakke	1998,2002,2006
Ungepakken	1990
Voldspakke	1998
Ældre pakke	1987

0. FORORD

Denne bog er udarbejdet til brug ved undervisningen i socialpolitik først og fremmest ved socialrådgiver og socialformidleruddannelserne. Idéen er at beskrive og forklare tilblivelsen af og nogle af sammenhænge mellem de samfundsinstitutioner, vi tilsammen betegner som *velfærdsstaten*. Inden for disse institutioner er det jo, at socialarbejderen og andre velfærdsstatsfunktionærers *personlige* og *faglige engagement* dagligt udfoldes. Det er mit håb, at bogen også kan findes nyttig ved pædagoguddannelserne og læreruddannelsen og i andre undervisningssammenhænge.

Bogen er et - hasarderet kortfattet - forsøg på at beskrive nogle træk af dynamikken i den befolkningsmæssige, økonomiske og politiske udvikling, som ligger til grund for dels de sociale problemer, dels de socialpolitiske tiltag, som denne periode udviser. Den er tillige en - desperat kortfattet - beskrivelse af udviklingen i det socialpolitiske institutionsapparat i Danmark i små 300 år.

Bogen er tillige et forsøg på at give et forholdsvis detaljeret overblik over socialpolitikændringerne siden den 4. Socialreform, 1970'ernes reform, og de modsigelsesfulde motiver, der hos politikerne har drevet lovgivning og institutionsudvikling. Ikke mindst forsøget på *motivanalyse* stiller nogle meget betydelige *metodeproblemer*: Når regeringen har bestemt socialministeriets *budgetramme*, eller kommunens økonomiudvalg har bestemt socialudvalgets *budgetramme* ('budgetrammestyring'), så hænder det, at ministeren må stille lovforslag om ændring af tildelings- og udmålingsregler, så udgifter mindskes, og socialudvalget må evt. beskære i institutionernes budget. Men ofte angives andre motiver end *budgetrammeindsnævringen* som begrundelse for regelændringerne. For politologen står da *kildeproblemet* tilbage: Var ministerens angivne lovmotiver "the whole truth and nothing but the truth"? Som det vil ses i kapitlerne 6-8 tillader jeg mig i en del analyser at *vurdere* om mulige motiver bag de offentligt fremførte lovmotiver.

I forhold til de tidligere udgaver har jeg i denne 6. og 7. udgave foretaget 3 større ændringer:

- Den kronologiske oversigt over politisk-økonomiske og sociallovgivningsmæssige ændringer siden slutningen af 1960'erne er stadig i 6 spalter, men nu samlet på modstående sider.
- En forbedret stikordsliste, sammen med ændringen af den kronologiske oversigt, vil forhåbentlig øge bogens anvendelighed som opslagsbog.
- Der er indsat et nyt kapitel 2, et forsøg på samtænkning af begreberne *velfærdsstat*, *socialpolitik*, og *socialt arbejde*. Med dette nye kapitel 2, og med bogen i dens helhed, håber jeg at inspirere læserne - især kommende socialarbejdere - til et yderligere skærpet blik for det sociale arbejdes politiske karakter.

Igennem bogen vil henvisninger til lovgivning altid være til dansk lovgivning, medmindre andet anføres p.gld. sted. Jeg har ikke i denne revision af bogen gjort meget ud af internationale sammenligninger. Dog: I kap. 2 bringes en oversigt over velfærdsstatslige udgifter i en del lande. Og i kap. 7 og 8 inddrages enkelte aspekter af Den Europæiske Unions udvikling og indflydelse på dansk

socialpolitik. Her bringes også et appendix om litteratur om EU, EU-lande og dens/deres socialpolitik.

Til genopfriskning af nogle økonomisk-politiske sammenhænge kan det være nyttigt at sammenholde f.eks. de enkelte elementer i nogle politiske 'krise-forlig' som refereret i den kronologiske oversigt med den økonomiske situation og udvikling som vist igennem tabellerne 6.4-8, 7.4-8 og 8.4-8

Det anbefales at bruge stikordslisten til videnskontrol ved repetition og eksamenslæsning.

Tak til de venner, kolleger, medarbejdere og studerende ved Den Sociale Højskole i Århus, som med råd, dåd og tålmod har hjulpet mig i arbejdet med bogen i flere udgaver. Tak til Den Sociale Højskole, som via delvis undervisnings-frihed har givet mulighed for en mere omfattende revision end ellers muligt. Tak til Birte Krabbe, Niels Dalgaard, Palle Bruus, Søren Peter Olesen, Else Gloggeniesser, Aase Mygind Madsen, Svend Aage Andersen, Ole Nørgaard Madsen, Elisabeth Kragh Christensen, Susanne Hendriksen, Anna Koch, samt til fhv. socialinspektør Helge Andersen for gode forslag til bogens forbedring. Tak også til Claus Deleuran og bladet Arbejdsgiveren samt Socialkommissionen for tilladelse til brug af illustrationer.

Århus, september 1998

Denne 7. udgave er en ajourføring af 6. udgave fra 1998. Især kap. 8 er omarbejdet, men der er også i andre kapitler mindre ændringer. Forkortelseslisten er suppleret med en alfabetisk oversigt over større politiske forlig, hvis indhold jo så kan spores i den kronologiske oversigt. Bogen foreligger i elektronisk form på Den Sociale Højskole, Århus' hjemmeside: www.dsh-aa.dk / publikationer. Her foretager jeg af og til opdatering.

Århus, Januar 2003

Denne 9. udgave er en ajourføring af 7. og 8. udgave fra 2002/2004.

Kap. 8 er let revideret, en del data for årene 2000- er flyttet til et nyt kap. 9.

Oversigten over Socialpolitiske filtreringsmekanismer er udbygget med tabelarisk oversigt over hele kontantydelsessystemet, og. forsørgelsesydelsen sat i relation til Average Production Worker - muligvis af interesse for dem, der vil lave internationale sammenligninger.

For brugeren er det muligt at downloade og udskrive kap. 9 og have det ved siden af den blå indbundne. Den kronologiske oversigt er ført ajour til marts 2006. Konsekvensrettelser i indholdsfortegnelse, stikordsliste m.v.

Nyt er, at data bag tabellerne i kap. 8-9 kan hentes fra www.dsh-aa.dk publikationer, som excel-fil, til brug for evt. opgavearbejde eller videre-analyse.

Bogen planlægges ajourført årligt, i hvert fald i E-udgave. Genoptryk vil finde sted. Tabeller i kap. 9 vil årligt blive opdateret.

Stikordslisten: En del love og ydelsestyper er nævnt med årstal for lovgivningen. En del regerings-programmer er nævnt med årstal, også selvom de ikke nævnes i selve bogens tekst. En del socialpolitiske puljer er nævnt, om muligt med årstal. Det er ment som en service for læseren.

Århus, marts 2006

Viggo Jonassen